

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง, พระนคร : โรงพิมพ์กรมการ-
ศาสนา, 2514.

กิตติวาทโฆภิกขุ, สิ่งที่ควรคำนึง, พระนคร : มุลินธิอภิธรรมมหาธาตุวิทยาลัย, 2518.

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, บันทึกพระธรรมเทศนาเรื่องปัจฉิมปาฐกถา
พิมพ์ในงานพระบรมศพสมเด็จพระพันวัสสาอัยิกาเจ้า, พระนคร : โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2499.

ทวิช เปล่งวิทยา, พ.อ., คบธรรม, พระนคร : [ม.ป.ท.], 2515.

———. ธรรมบทจรุทพากย์, พระนคร : พิษณุการพิมพ์, 2516.

ทหาร ชำหิรัญ, พลเรือตรี, พุทธศาสนาปริทรรศน์, พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ นายสุนทร
บุญศรี, พระนคร : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, 2518.

พระเทพปัญญาภวี่, คำสอนนวกภิกขุวัชรราชาธิวาส, พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราช-
วิทยาลัย, 2514.

พระเทพโมลี, อริยสัจ 4, พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พ.อ.เกษม นันทกิจ,
พระนคร : โรงพิมพ์สุทธิสารการพิมพ์, 2512.

พระเทพสุวรรณมุนี, คติธรรมเรื่องยศ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพสุวรรณมุนี,
เพชรบุรี : โรงพิมพ์เพชรบุรีการพิมพ์, 2515.

ภิกษุ พุทธทาส อินทปัญโญ, หนังสือพิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ นางสุรยุทชโยชานาญ, พระนคร:
อรุณการพิมพ์, 2507.

ภิกษุ พุทธทาส อินทปัญโญ, อุคมคติของครุตามทัศนะของฝ่ายพุทธศาสนา, พิมพ์เป็นบรรณาการในงานฉาบปกิฉัพ นางฉอน วงศ์วีระเดช, พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2502.

พูนพิศมัย คีตกุล, หม่อมเจ้าหญิง, สังคัมพุทธ, พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พันตำรวจเอกหม่อมหลวงเชวง เสนีย์วงศ์, พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2507.

วชิรญาณวงศ์, กรมหลวง, สมเด็จพระสังฆราชเจ้า, ความรู้เรื่องพระพุทธรูปตั้งแต่เบื้องต้น, พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา, พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2501.

———. ศัพทวิธานธรรมและหลักพระพุทธรูปศาสนา, ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดพิมพ์ถวายสมเด็จพระญาณสังวร เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร ในการฉลองชนมายุครบ 60 (หก) พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2516.

———. ธรรมานุกรม, พิมพ์ในงานวชิรญาณวงศ์านุสรณ์ครบ 100 ปี นับแต่วันประสูติแห่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์, พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2515.

ศรฤทธิธรรณชัย ร.น. นาวาโทพระ, คนคี, พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพเรืออากาศตรี สิริชัย ทัศนมณเฑียร, พระนคร : โรงพิมพ์คำรงค์ธรรม, 2511.

สมเด็จพระวันรัต เขมจารี, สติปัญญาเทศนา, พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระธรรมทัตตนาธร, พระนคร : โรงพิมพ์การพิมพ์พาณิชย์, 2508.

สุริยพงศ์พิสุทธิแพทย, หลวง, ใจความของพระพุทธรูปศาสนา, พิมพ์ในงานฉาบปกิฉัพนางสาวสมร ปันยารชุน, พระนคร : โรงพิมพ์ศรีกรุง, 2478.

หอสมุดแห่งชาติ, ปัญหาพระยามิลินท์, พระนคร : ศิลปาบรรณาการ, 2500.

อ.สุวรรณนิษฐ์ แปล, พระพุทธศาสนากับสันติภาพของโลก, พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ ชุนโกษาบุรี, พระนคร : บริษัทเสนาการพิมพ์จำกัด, 2499.

อริยวงศ์าคตญาณ, สมเด็จพระ, คุณธรรมของดัตบุรุษ, พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ นางเพ็ญสารทต, พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2509

———. ธรรมของผู้ปกครอง, พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพนายเป็ญ แซ่เอง, พระนคร : โรงพิมพ์ประเสริฐการพิมพ์, 2511.

อาจารย์วิริยงค์, "ทางสูสันติ ภาค 1" วัคธรรมมงคล, พระนคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, 2510.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ภาคผนวกนี้เป็นรายละเอียดสำหรับผู้สนใจปัญหาสำคัญบางปัญหา ซึ่งผู้เขียนมิได้อธิบายไว้ในเนื้อเรื่อง เพราะเกินความจำเป็นในการเขียนวิทยานิพนธ์ตามหัวข้อนี้ แต่ก็ได้เห็นว่าถ้าจะไม่อธิบายไว้ที่ใดหรือให้รายละเอียดไว้ที่ใดเสียเลย ผู้สนใจปัญหาดังกล่าวเป็นพิเศษ ก็จะศึกษาคนควาต่อไต่ถาม จึงได้คัดหัวขอมูลและคำอธิบายเท่าที่เห็นว่าเหมาะสมลงไว้ให้ เรื่องทุกขและคัมภีร์ เป็นเรื่องที่พูดถึงอยู่มากในวิทยานิพนธ์ ได้คัดคำอธิบายจากธรรมานุกรม ของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์มาลงไว้ ส่วนขอมูลอื่น ๆ ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมไว้สำหรับคนควาต่อไป รายละเอียดเหล่านี้คัดมาจากหนังสือคัมภีร์ ของพ.อ.ทวิช เปล่งวิทยา

ภาคผนวกที่ 1

รูป 28 ไคแก

1. มหาภูตรูป 4 ไคแก
 1. ปฐวี คือธรรมชาติที่ทรงภาวะความแข็ง
 2. อาโป คือธรรมชาติที่ทรงภาวะเกาะกุมหรือไหล
 3. เตโช คือธรรมชาติที่ทรงภาวะการรอน
 4. วาโย คือธรรมชาติที่ทรงภาวะการเคร่งตึง
2. ปสาทรูป 5 ไคแก
 5. จักขุปสาทรูป คือประสาทตาเป็นที่ตั้งแห่งจักขุวิญญาณ
 6. โสตปสาทรูป คือประสาทหูเป็นที่ตั้งแห่งโสทวิญาณ
 7. ฆานปสาทรูป คือประสาทจมูกเป็นที่ตั้งแห่งฆานวิญญาณ
 8. ชิวหาปสาทรูป คือประสาทลิ้นเป็นที่ตั้งแห่งชิวหาวิญญาณ
 9. กายปสาทรูป คือประสาทกายเป็นที่ตั้งแห่งกายวิญญาณ
3. โคจรรูป 4 ไคแก
 10. วัณณะ คือสีที่กระทบจักขุปสาทรูปจึงเกิดจักขุวิญญาณ
 11. สัททะ คือเสียงที่กระทบโสตปสาทรูป จึงเกิดโสทวิญาณ
 12. คันธะ คือกลิ่นที่กระทบฆานปสาทรูป จึงเกิดฆานวิญญาณ
 13. รสะ คือรสที่กระทบชิวหาปสาทรูป จึงเกิดชิวหาวิญญาณ
4. ภาวรูป 2 ไคแก
 14. อิตถิภาวรูป คือรูปที่แสดงใหญ่สภาพความเป็นหญิง
 15. ปุริสภาวรูป คือรูปที่แสดงใหญ่สภาพความเป็นชาย

5. หทยรูป 1 ไคแก
 16. หทยรูป คือน้ำเลี้ยงหัวใจโตเท่าเมล็ดขุนนางอยู่ในเนื้อหัวใจ
6. ชีวิตรูป 1 ไคแก
 17. ชีวิตรูป คือรูปที่รักษากัมมชรูปให้ดำรงคงอยู่ได้
7. อาหารรูป 1 ไคแก
 18. อาหารรูป หรือโอชา คือกพพิการาหาร
8. ปริจเฉทรูป 1 ไคแก
 19. ปริจเฉทรูป หรืออากาศรูป คือช่องว่างระหว่างรูปกับรูป
9. วิญญาณรูป 2 ไคแก
 20. กายวิญญาณรูป คือการไหวกาย
 21. วจวิญาณรูป คือการกล่าววาจา
10. วิการรูป 3 ไคแก
 22. ลหุตารูป คือรูปที่มีความเบาเป็นลักษณะ
 23. มุหุตารูป คือรูปที่มีความอ่อนเป็นลักษณะ
 24. กัมมัญญัตตารูป คือรูปที่มีการควรของสิ่งมีชีวิต
11. ลักษณะรูป 4 ไคแก
 25. อุบจยรูป คือรูปที่เกิดขึ้นในขณะแรกที่ปฏิสนธิ
 26. สันตติรูป คือรูปที่เจริญขยายตัวสืบทอดแห่งรูป
 27. ชรตารูป คือรูปที่เสื่อมโทรม แกครว่าครา
 28. อนิจจตารูป คือรูปที่แตกดับสูญสิ้นไป

เวทนา

- เวทนา 2 คือ เวทนาทางกาย เวทนาทางใจ
- เวทนา 3 คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อหุขมสุขเวทนา
- เวทนา 5 คือ สุขินทรีย์ ทุกขินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ โทมนัสสินทรีย์
อุปกะอินทรีย์
- เวทนา 6 คือ จักขุสัมผัสสชาเวทนา โสตสัมผัสสชาเวทนา
ฆานสัมผัสสชาเวทนา ชิวหาสัมผัสสชาเวทนา
กายสัมผัสสชาเวทนา มโนสัมผัสสชาเวทนา
- เวทนา 18 คือ เวทนาที่สหระคตด้วยโสมนัส 6 เวทนาที่สหระคตด้วยโทมนัส 6
เวทนาที่สหระคตด้วยอุเบกขา 6
- เวทนา 36 คือ เคหลิตโสมนัส 6 เนกขัมมโสมนัส 6
เคหลิตโทมนัส 6 เนกขัมมโทมนัส 6
เคหลิตอุเบกขา 6 เนกขัมมอุเบกขา 6
- เวทนา 108 คือ เวทนาที่เป็นอดีต 36
เวทนาที่เป็นอนาคต 36
เวทนาที่เป็นปัจจุบัน 36

สัญญา

สัญญา 6 ไคแก

1. รูปสัญญา สัญญาที่เกิดขึ้นยึดรูปเป็นอารมณ์
2. สัททสัญญา สัญญาที่เกิดขึ้นยึดเสียงเป็นอารมณ์
3. คันธสัญญา สัญญาที่เกิดขึ้นยึดกลิ่นเป็นอารมณ์
4. รสสัญญา สัญญาที่เกิดขึ้นยึดรสเป็นอารมณ์
5. โฉนฐัพพะสัญญา สัญญาที่เกิดขึ้นยึดโฉนฐัพพะเป็นอารมณ์
6. ธรรมสัญญา สัญญาที่เกิดขึ้นยึดธรรมเป็นอารมณ์

สังขารชั้น คือเจตสิก 50 ประเภท ได้แก่

ผัสสะ เจตนา เอกัคคตา ซีวิตินทรีย์ มนสิการ วิตก วิจารณ์ อธิโมกข
 วิริยะ ปิที ฉันทะ โลภะ โทสะ โมหะ ทิฏฐิ มานะ อหิริกะ อโนตตปปะ อรุจจะ
 มัจฉริยะ อิสสา กุกกุจจะ ถีนะมิทระ วิจิจจณา สัทธา สติ หิริ โอตตปปะ อโลภะ
 อโทสะ ศัตรมัตตตทา กายปัสสัทธิ จิตตปัสสัทธิ กายลหุตา จิตลหุตา กายมธุตา
 จิตมธุตา กายกัมมัณญตา จิตกัมมัณญตา กายปาคุณญตา จิตปาคุณญตา กายชุกตา
 จิตชุกตา สัมมวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมวาจาชีวะ กรุณา มุทิตา ปญฺญินทรีย์

วิญญาณ

วิญญาณ 6 ได้แก่

1. จักขุวิญญาณ ความรู้สึกอาศัยตา
2. โสทวิญญาณ ความรู้สึกอาศัยหู
3. ชานวิญญาณ ความรู้สึกอาศัยจมูก
4. ชิวหาวิญญาณ ความรู้สึกอาศัยลิ้น
5. กายวิญญาณ ความรู้สึกอาศัยกาย
6. มโนวิญญาณ ความรู้สึกอาศัยใจ

ภาคผนวกที่ 2

ไตรลักษณ์ คือลักษณะ 3 ประการที่บรรดาบุรุษและนามธรรมที่เป็นสังขารทั้งหลายจะต้องเป็นไปเช่นนั้นทั้งหมด หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าชั้น 5 อันประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ จะต้องเป็นไปในลักษณะ 3 ประการ ดังต่อไปนี้ โดยไม่มี ยกเว้น ใดแก่

1. อนิจจลักษณะ คือ ลักษณะที่ไม่เที่ยง ไม่มั่นคง ไม่ยั่งยืน เมื่อเกิดขึ้นแล้วต้องมีอันแปรปรวนและเสื่อมไปในที่สุด กล่าวโดยพิสดารมี 10 ประการ ได้แก่

1. อนิจจุโต	ไม่เที่ยง
2. อเหตุวโต	ไม่ยั่งยืน
3. อสารถโต	ไม่เป็นแกนสาร
4. จลโต	เป็นของหวั่นไหว ยุกยาค
5. ปโลกโต	แตกดับ
6. วิปริณามชมุโต	เปลี่ยนแปลง กลับกลอก
7. มรณชมุโต	เป็นกรรมเพื่อความตาย
8. วิภวโต	เป็นของฉิบหาย
9. สงขตโต	เป็นของที่ตองปรุ้งแตงเนื่อง ๆ
10. ปภงคุโต	ตองทำลาย ผุพัง กระจักกระจาย

2. ทุกขลักษณะ คือ ลักษณะที่ทนอยู่ไม่ได้ ตองถูกบีบคั้นเสียดแทง เจ็บป่วย และเศร้าหมองอยู่ตลอดไป กล่าวโดยพิสดารมี 25 ประการ ได้แก่

1. ทุกขมโต	เป็นทุกข
2. ภัยโต	เป็นของนากลัว
3. อิติโต	เป็นเสนียดจัญไร
4. อุปทุหวโต	เป็นอันตราย อุบาทว
5. อุปสคคโต	เป็นความชัคชอง

6. โโรคโศ	เป็นสิ่งที่เสียคแห่ง
7. อาพาธโศ	เป็นสภาพที่ป่วยไข้
8. คณฺหโศ	เป็นประจุกหัวผี
9. สลฺลโศ	เป็นประจุกลูกศรปักอก
10. อฆโศ	เป็นสิ่งที่หาคุณมิได้
11. อตฺถาณโศ	เป็นสิ่งที่พ้นจากการทานทาน
12. อเลณฺโศ	เป็นสิ่งที่พ้นจากการป้องกัน
13. อสรณโศ	เป็นสิ่งที่พึ่งไม่ได้
14. อาทินวโศ	เป็นสิ่งที่มิแต่โทษ
15. อฆมุลโศ	เป็นมูลแห่งความทุกข์
16. วรกโศ	เป็นประจุกเพชรฆาต
17. สาสวโศ	เป็นไปเพื่ออาสว
18. มารามิสโศ	เป็นเหยื่อแห่งมาร
19. ชาตฺธิรุมโศ	เป็นสิ่งที่ให้เกิ
20. ชรารมฺโศ	เป็นสิ่งที่ทำให้แก่
21. พยาธิรุมโศ	เป็นสิ่งที่ทำให้เจ็บไข้ได้ป่วย
22. โสภรุมโศ	เป็นสิ่งที่ทำให้เศร้าโศก
23. ปริเทวรุมโศ	เป็นสิ่งที่ทำให้บนพรว่ารำพัน
24. อูปายาสรุมโศ	เป็นสิ่งที่ทำให้คับแค้นใจ
25. สงฺกฺกิลลสิกรุมโศ	เป็นสิ่งที่เศร้าหมอง

3. อนัตตลักษณะ คือลักษณะที่ว่างเปล่าจากตัวตน บังคับบัญชาไม่ได้ กล่าวโดยพิสดารมี 5 ประการ ได้แก่

1. อนตฺตโศ	ไม่ใช่ตัวตน
2. ปรโศ	ไม่ใช่เรา เป็นสิ่งอื่น
3. วิตฺตโศ	ว่างเปล่าจากตัวเรา
4. ตฺจฺจนโศ	ว่างเปล่าจากแก่นสาร
5. สฺสุณฺณโศ	ว่างเปล่าจากสัตว์ จากบุคคล

ภาคผนวกที่ 3

ทฤษฎี เมื่อกล่าวลอบ ๆ หมายถึงความเห็นผิด เป็นไปในฝ่ายอกุศล ความเห็นผิด
เกิดขึ้นเพราะเหตุ 4 ประการ คือ อสทฺฐมฺมสฺวํ การฟังแต่อสังกรรม อกลฺยาณมิตฺตฺตา
ความเป็นผู้มีมิตรชั่ว อริยานํ อหฺลฺสฺสนกามตาทีนํ ความเป็นผู้ไม่ต้องการจะเห็นพระอริยะ
และสัทบุรุษทั้งหลาย อโยนิโสมนสิกาโร กระทำไว้ในใจโดยอุบายอันไม่แยบคาย

ทฤษฎี 16 คือ ความเห็นผิด 16 ประเภท ได้แก่

1. อัสดาททฤษฎี 35
2. อัศตทานุทฤษฎี 20
3. มิจฉาทฤษฎี 10
4. สักกายทฤษฎี 20
5. สัสสตทฤษฎี อันมีสักกายะเป็นวัตถุ 15
6. อจุเจตทฤษฎี อันมีสักกายะเป็นวัตถุ 5
7. อันตคาคาทิกทฤษฎี 50
8. ปุพฺพพันฺตทานุทฤษฎี 18
9. อปรันตทานุทฤษฎี 44
10. สังโยชนิกาทฤษฎี 18
11. ทฤษฎีอันกางกันควมมานะว่าเป็นเรา 18
12. ทฤษฎีอันกางกันควมมานะว่าเป็นของเรา 18
13. ทฤษฎีอันสัมปยุตควยอัศตทาพะ 20
14. ทฤษฎีอันสัมปยุตควยโลกวาทะ 8
15. ภาวทฤษฎี 19
16. วิภาวทฤษฎี 19

ค้นหา ค้นหาในภาษาไทยไปหมายความเสียอย่างหนึ่ง ที่ว่าคนนั้นค้นหาจิต คนนี้
 ค้นหาจิต เป็นคำคำกันที่ไม่ตรง ค้นหาโดยตรงในทางพระพุทธศาสนาหมายถึงความดิ้นรนของ
 ใจ ใจที่รนไปไม่อยู่ที่ รนไปอย่างไร เพื่ออะไร ก็เพื่อให้ได้สิ่งที่ตัวชอบ เมื่อได้แล้วก็ต้อง
 การให้สิ่งที่ตัวชอบคงอยู่ไม่ต้องการให้เสื่อมสูญ เหมือนอย่างร่างกายเรา ส่วนใดที่เราเห็น
 ว่าไม่คิดไม่งามเราก็ต้องการให้สูญไปเสีย แต่ถ้ามองว่าดีงามก็ต้องการให้คงอยู่ ไม่ให้เปลี่ยน
 แปลง นี่เป็นกามค้นหา ดิ้นรนไปเพราะความใครหรือเพื่อความใคร กาม แปลว่า ใคร เมื่อ
 ว่าถึงศัพท์ว่า กาม ทานแยกเป็น 2 วัตถุที่สัตว์ใครก็เรียกว่ากาม (วัตถุกาม) ความใครหรือ
 กิเลสที่เป็นเหตุให้ใครก็เรียกว่ากาม (กิเลสกาม) ใครอะไร ใครวัตถุ วัตถุคือสิ่งที่ใครนั้น
 รวมเข้ากันได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โณภูรูปพะ รูป เสียง หรือ สัตหะกลิ่น หรือคันระ
 รส โณภูรูปพะ นี้เป็นวัตถุ เป็นสิ่งที่ใคร จึงรวมเรียกว่า วัตถุกาม วัตถุที่ใคร หรือวัตถุที่สัตว์
 ใคร รูป เสียง กลิ่น รส โณภูรูปพะ มีประจำอยู่สำหรับโลก คนจะเกิดมาหรือไม่เกิดก็มีอยู่
 เช่นนั้น มีรูป มีเสียง มีกลิ่น มีรส มีโณภูรูปพะ แต่ก็มีอยู่ตามธรรมดา ต่อเมื่อกิเลสกาม
 กิเลสที่เป็นเหตุให้ใครหรือกิเลสคือความใครออกไปใครรูป ใครเสียง ใครกลิ่น ใครรส
 ใครโณภูรูปพะ นี้ความใครที่เป็นกิเลสกับวัตถุที่ใครถึงกันเข้าประกอบกันเข้า ถ้าวาดถึงภายใน
 ก็หมายเอากิเลสกาม กิเลสที่เป็นเหตุใครหรือกิเลสคือความใคร ถ้าวาดถึงวัตถุภายนอกก็หมาย
 เอาวัตถุกาม วัตถุที่ใครหรือวัตถุที่สัตว์ใคร บางทีท่านเรียกว่ากามคุณ หมายถึงกิเลสกามที่ใคร
 วัตถุกาม หับฉมใจสัตว์อยู่เสมอ ไม่หลุดพ้นออกไปได้ จึงเรียกว่า คุณ แปลว่า ชั้นหรือหับ
 กามคุณก็หมายความว่ากามที่หับฉมใจสัตว์อยู่ จึงเรียกว่ากามคุณ รวมความว่ากิเลสกาม กิเลส
 ที่เป็นเหตุใครหรือกิเลสคือความใคร ก็ใครวัตถุกามคือ รูป เสียง กลิ่น รส โณภูรูปพะ ที่ยัง
 ไม่ได้ใครให้ใครให้ได้ ที่ได้มาแล้วก็ใครให้คงอยู่ นี่เป็นกามค้นหา ความดิ้นรนเพราะกามหรือเพื่อ
 กามอย่างหนึ่ง ภาวค้นหา ความดิ้นรนเพราะภพหรือเพื่อภพ ภพ หมายถึงความเป็น เป็นอะไร
 ในขั้นต้นก็เป็นเรา เป็นตัว เป็นตน ทุก ๆ คนรู้สึกว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นเราอยู่เป็นมูลเดิม
 เป็นอาสวะยังไม่ดิ้นรนไปเพื่อจะเป็นอะไร เพียงแต่เป็นตัวเป็นตน แต่ครั้นเมื่อไปรู้จักความ
 เป็นของคนต่าง ๆ เห็นคนนั้นเป็นนี้ เห็นคนนี้เป็นนั้น เห็นคนนั้นเป็นโนน หรือเป็นเทวดา
 เป็นพรหม เป็นพระเจ้าแผ่นดิน เป็นอัครมหาเสนาบดี เป็นเสนาบดี เป็นเศรษฐี เป็นอะไร
 ต่าง ๆ ก็ต้องการที่จะเป็นเช่นนั้น เป็นภาวค้นหาดิ้นรนไป เพราะความเป็นหรือเพื่อความเป็น

นี่อย่างหนึ่ง วิภาตัมหา คินรนเพื่อปราศจากมี ปราศจากเป็น ภว แปลว่า เป็น วิภา
 แปลว่า ปราศจากเป็น คินรนเพื่อให้ปราศจากเป็น เช่น รูป เสียง กลิ่น รส โณฏฐัพพะ
 ที่เป็นวัตถุก็ตาม แต่ถาเป็นที่เกลียดคังที่เราเกลียดอะไร เกลียดรูปอะไร เกลียดเสียงอะไร
 เกลียดกลิ่นอะไร เกลียดรสอะไร เกลียดโณฏฐัพพะอะไร แล้วมาประสบเขาหรือเราไป
 ประสบเขา ต้องการให้สูญให้ปราศจากมีปราศจากเป็น หรือเราเองเป็นอะไรอยู่แล้ว
 เราไม่ชอบที่จะเป็น ต้องการให้สูญสิ้นไปเสีย นี่เป็นวิภาตัมหา คนจนเกลียดความเป็นคนจน
 ต้องการให้หมดสิ้นไปเสีย ก็จัดเป็นวิภาตัมหา คนที่มีรูปร่างน่าเกลียดไม่สวยไม่งาม คินรน
 เพื่อให้รูปที่ไม่สวยไม่งามสิ้นไปเสีย ก็จัดเป็นวิภาตัมหา จนถึงมีชีวิตอยู่เห็นเป็นทุกข์เดือดร้อน
 ทำลายเสีย ก็เป็นวิภาตัมหา คนฆ่าตัวตายด้วยอาการอย่างใดอย่างหนึ่งเพราะวิภาตัมหา
 คินรนเพื่อให้ปราศจากมีปราศจากเป็น ความคินรนไปเพื่อให้ได้สิ่งที่ชอบ (กามตัมหา) เพื่อ
 ให้เป็นภพที่ชอบ (ภวตัมหา) เพื่อให้เสื่อมเสียหรือปราศจากสิ่งที่ไม่ชอบ ภาพที่ไม่ชอบ (วิภา
 ตัมหา) นี่เป็นทุกขสมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์ (สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์,
ธรรมานุกรม, พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2515, น. 37-39)

ตัมหา 6 ไคแก

1. รูปตัมหา	ตัมหาที่เกิดขึ้นยี่กรุปเป็นอารมณ์
2. สัทตตัมหา	ตัมหาที่เกิดขึ้นยี่คเสียงเป็นอารมณ์
3. คันธตัมหา	ตัมหาที่เกิดขึ้นยี่กลิ่นเป็นอารมณ์
4. รสตัมหา	ตัมหาที่เกิดขึ้นยี่รสเป็นอารมณ์
5. โณฏฐัพพตัมหา	ตัมหาที่เกิดขึ้นยี่คโณฏฐัพพะเป็นอารมณ์
6. รัมมตัมหา	ตัมหาที่เกิดขึ้นยี่กรรมเป็นอารมณ์

มานะ 10 หมวด ไคแก

1. มานะ 1	คือความที่จิตใจสูง
2. มานะ 2	คือความยกตนและความขมขื่น
3. มานะ 3	คือความถือตัวว่าเราก็คือเขา เราเสมอกับเขา เราเลว
กว่าเขา

4. มานะ 4 คือ มานะเกิดขึ้นเพราะ ลาก ยศ สรรเสริญ สุข
5. มานะ 5 คือ มานะเกิดขึ้นเพราะ รูป เสียง กลิ่น รส โยณูรูปพะ
6. มานะ 6 คือ มานะเกิดขึ้นทางทวาร 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
7. มานะ 7 คือ ความถือตัว ความถือตัวจัด ความถือตัวและความถือตัวจัด
ความถือตัวเหลว ความถือตัวยิ่ง ความถือตัวว่าชั้น 5 เป็น
ตัวตนเราเขา ความถือตัวผิด
8. มานะ 8 คือ ความถือตัวเกิดเพราะลาก ความเลื่อมลาก ยศ ความเลื่อมยศ
สรรเสริญ นินทา สุข ทุกข
9. มานะ 9 คือ ความถือตัวว่าเราคือดีกว่าคนดี
ความถือตัวว่าเราเสมอกับคนดี
ความถือตัวว่าเราเลวกว่าคนดี
ความถือตัวว่าเราคือดีกว่าคนชั้นเดียวกัน
ความถือตัวว่าเราเสมอกับคนชั้นเดียวกัน
ความถือตัวว่าเราเลวกว่าคนชั้นเดียวกัน
ความถือตัวว่าเราคือดีกว่าคนเลว
ความถือตัวว่าเราเสมอกับคนเลว
ความถือตัวว่าเราเลวกว่าคนเลว
10. มานะ 12 คือ ความถือตัวเกิดเพราะ ชาติ โศทร สกุล ความเป็นผู้มีรูปร่าง
ทรัพย์ การเชื่อเชิญ หน้าที่การงาน ศิลปศาสตร์ วิทยฐานะ
การศึกษา ปฏิภาณ และวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง

ทุกข (1) ทุกขะ ทานหมาย ความสองอย่าง . อย่างหนึ่งหมายความว่า หนอยุ
ไม่ได้ คือหนอยุอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ ต้องแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ เหมือน
อนิจจาหรืออนิจตา ต่อเมื่อรวมเข้าเป็นตอน ๆ จึงเห็นได้ ส่วนที่เห็นได้เป็นตอน ๆ นั้น
เป็นทุกขลักษณะ อีกอย่างหนึ่งทุกขหมายถึงทุกขเวทนา คือกิริยาที่ส่วยทุกข แต่ในสามัญญ-

ลักษณะนี้หมายถึงทุกขอย่างตน เพราะถ้ามายังถึงทุกขเวทนาที่ไม่ทั่วไป เพราะสุขเวทนามี
 อกทุกขเวทนามี แม้ทุกขเวทนาและเวทนาอื่น ๆ ก็เป็นทุกขทนอยู่ไม่ได้ต้องแปรปรวนเปลี่ยนแปลง
 เหมือนกัน

ทุกข (2) ทรงแสดงแจกออกไปว่า ชาติความเกิดเป็นกาย 1 ชรา ความทรุด
 โทรมของกายที่เกิดขึ้น 1 พยาธิความเจ็บไข้ของกายที่เกิด 1 มรณะความแตกสลายคือตาย
 ของกายที่เกิด 1 เหล่านี้เป็นทุกขประจำอยู่กับกายไม่พ้นไปได้ จึงเรียกว่าทุกขประจำกาย
 โสกะ ความแหว่งใจ ปรีเทวะ ความคร่ำครวญ โทมนัส ความเสียใจ อปยาส ความ
 คับแค้นใจ เพราะประสบความเสื่อมเสียและทุกข์นับเป็น 4 ทั้ง 4 อย่างนี้รวมเข้าก็เป็น 2
 อย่าง คือ ประสมกับสิ่งที่ไม่เป็นที่รัก (เรียกตามภาษาบาลีว่า อภิปิยสัมปิโยคทุกข) 1 พลัค
 พราจจากสิ่งที่เป็นที่รัก (เรียกตามภาษาบาลีว่า วิปิโยคทุกข) 1 และ 2 อย่างนี้กรวมเข้า
 เป็น 1 คือปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นสมหวัง เหล่านี้เป็นทุกขสำหรับใจและเกิดมีเป็นคราวๆ
 ไม่ประจำอยู่เสมอเหมือนทุกขประจำกาย จึงเรียกว่า ทุกขจร แต่โดยย่อก็คือกายที่แยกออก
 โดยอาการเป็นกอง 5 กอง คือ รูปอันใดแก่ร่างกายนี้ 1 เวทนา กิริยาที่รู้สึกสุขสบาย
 ทุกขบาง ไม่ใช่ทุกขไม่ใช่สุขบาง 1 สัญญา กิริยาที่จำได้หมายรู้ 1 สังขาร อากาโรที่นึกคิด
 เรื่องต่าง ๆ 1 วิญญาณ กิริยาที่รู้สึก (ในเมื่อตาเห็นรูป หูได้ฟังเสียง จมูกได้ดมกลิ่น ลิ้น
 ได้ลิ้มรส กายได้ถูกของสิ่งที่มีกระทบ มนะ นึกคิดเรื่อง) 1 ทั้ง 5 กองนี้รวมเข้าเป็น
 กายนี้เอง เพราะกายนี้เองที่ยังเป็นอยู่ ต้องเกิด ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย จึงเป็นทุกขอยู่
 ตามธรรมดา ไม่ล่วงพ้น ทุกขเหล่านี้ท่านแสดงว่าเกิดเพราะเหตุซึ่งเรียกว่า ทุกขสมุทัย
 เหตุให้เกิดทุกข (สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์, ธรรมานุกรม, พระนคร:
 มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2515, น. 183-184)

ทุกข 10 ไคแก่

1. สภาวะทุกข ทุกขประจำสังขาร ไคแก่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย

2. ปกิณณทุกข ทุกขที่จรมา ไคแก โทมนัส อุปายาส
3. นิพิตทุกข ทุกขเนื่องนิตย ไคแก หนาว รอน ทิวกระหาย
4. พยาศิทุกข ทุกขคือความเจ็บไขไคป่วย
5. สันตปาทุกข ทุกขคือความรอนรมเพราะระคะ โทสะ โมหะ
6. วิปากทุกข ทุกขเพราะผลกรรมตามมาสนอง
7. สหคตทุกข ทุกขเกิดจากโลกธรรม 8
8. อาหารปริเยณฐทุกข ทุกขเพราะต้องแสวงหาอาหาร
9. วิวาทมูลทุกข ทุกขมีการทะเลาะวิวาทเป็นมูล
10. ทุกขขันธ อุปาทานขันธ 5 เป็นทุกข

ทุกข 12 ไคแก

1. ชาติตทุกข สัตว์ที่เกิดขึ้นเป็นทุกข
2. ชราทุกข อินทรีย์ที่คร่ำคร่าเป็นทุกข
3. พยาศิทุกข ความเจ็บป่วยเป็นทุกข
4. มรณะทุกข ความตายเป็นทุกข
5. โสกะทุกข ความพลงพลาภายในใจเป็นทุกข
6. ปริเทวะทุกข ความรำไหคร่ำครวญเป็นทุกข
7. ทุกขทุกข ร่ายกายนี้เป็นทุกข
8. โทมนัสทุกข ความทุกข์ใจเป็นทุกข
9. อุปายาสทุกข ความสลอกสั่นอาลัยเป็นทุกข
10. อับปิเยหิสัมปโยคทุกข ความตรอมใจเป็นทุกข
11. ปิเยหิวิปปโยคทุกข ความละห้อยหาสิ่งที่จากไปเป็นทุกข
12. ยัมปิจฉัง น สติทุกข ความวุ่นวายที่ไม่ได้สิ่งที่ปรารถนาเป็นทุกข

ภาคผนวกที่ 4

กาม 2 ไคแก

1. วัตถุ กาม ไคแก รูป กลิ่น เสียง เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือนและวัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด นาปรารธนา รักใคร่ ชอบใจ
2. กิเลส กาม ไคแก ความพอใจ ความรักใคร่ ความปรารธนา ความอยากได้ ความหลง ความยึดถือในกาม ความวิษยาหิงหวง ความไม่สันโดษ

กิเลส 10 ไคแก

1. โลกกิเลส ความเศร้าหมองเรารอนเพราะยินดีในอารมณ์ 6
2. โทสกิเลส ความเศร้าหมองเรารอนเพราะไม่ชอบใจในอารมณ์ 6
3. โมหกิเลส ความเศร้าหมองเรารอนเพราะมัวเมาปราศจากสติสัมปชัญญะ
4. มานกิเลส ความเศร้าหมองเรารอนเพราะทะนงตนถือตัว
5. ทิฏฐิกิเลส ความเศร้าหมองเรารอนเพราะความเห็นผิดจากความ เป็นจริง
6. วิจิกิจฉากิเลส ความเศร้าหมองเรารอนเพราะความสงสัยลังเลใจ
7. ถีนกิเลส ความเศร้าหมองเรารอนเพราะห่อหุ้มทอดลอยจากความเพียร
8. อูหัจฉิกิเลส ความเศร้าหมองเรารอนเพราะเกิดฟุ้งซ่านในอารมณ์ต่าง ๆ
9. อหิริกิเลส ความเศร้าหมองเรารอนเพราะไม่ละอายการทำบาป
10. อนินทตัปปกิเลส ความเศร้าหมองเรารอนเพราะไม่เกรงกลัวผลบาป

เครื่องจองจำสัตว์ไว้ในสงสาร 10 อย่าง ไคแก

มารคา บิคา บุตร ภรรยา ญาติ มิตร ทรัพย์ ลาภสักการะ อีสริยยศ

กามคุณ

ภาคผนวกที่ 5

มรรค 8

คุณธิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาทสิริเป็นไฉน ความรู้ในทุกข์ ในทุกขสมุทัย ในทุกขนิโรธ ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา นี้เรียกว่าสัมมาทสิริ

คุณธิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาสังกัปเปเป็นไฉน ความคำริในการออกจากกาม ความคำริในอันไม่พยายาบาท ความคำริในอันไม่เบียดเบียน นี้เรียกว่าสัมมาสังกัปเป

คุณธิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาวาจาเป็นไฉน เจตนาเครื่องงดเว้นจากพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ นี้เรียกว่าสัมมาวาจา

คุณธิกษุทั้งหลาย ก็สัมมากัมมันตะเป็นไฉน เจตนาเครื่องงดเว้นจากปาณาติบาต จากอทินนาทาน จากอพรหมจรรย์ นี้เรียกว่าสัมมากัมมันตะ

คุณธิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาอาชีวะเป็นไฉน อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละการเลี้ยงชีพที่ผิดเสีย สำเร็จ ชีวิตอยู่ด้วยการเลี้ยงชีพที่ชอบ นี้เรียกว่าสัมมาอาชีวะ

คุณธิกษุทั้งหลาย สัมมาวายามะเป็นไฉน ธิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังฉันทะให้เกิดพยายามปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ตังจิตไว้ เพื่อมิให้อกุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิดบังเกิดขึ้น เพื่อละอกุศลธรรมอันลามกที่บังเกิดขึ้นแล้ว เพื่อให้อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดบังเกิดขึ้น พยายามปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ตังจิตไว้ เพื่อความตั้งมั่นไม่พินเพื่อน เพิ่มพูน ไพบูลย์ เจริญ บริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่บังเกิดขึ้นแล้ว นี้เรียกว่าสัมมาวายามะ

คุณธิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาสติเป็นไฉน ธิกษุในธรรมวินัยนี้ยอมพิจารณาเห็นภายในภายในกายเนือง ๆ อยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดอภิชณาและโทมนัสในโลกเสีย ยอมพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาเนือง ๆ อยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดอภิชณาและโทมนัสในโลกเสีย ยอมพิจารณาเห็นจิตในจิตเนือง ๆ อยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดอภิชณาและโทมนัสในโลกเสีย ยอมพิจารณาเห็นธรรมในธรรมเนือง ๆ อยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดอภิชณาและโทมนัสในโลกเสีย นี้เรียกว่าสัมมาสติ

กุณรภิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาสมาธิเป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจาก
 อकुศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มี วิตก วิจาร์ มีปีติ และสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ ชอบบรรลุทุติยฌาน
 มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร์ เพราะวิตกวิจาร์
 สงบไป มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ ชอบมีอุเบกขา มีสติ สัมปชัญญะเสวยสุขควายนามกาย
 เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌานที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ใดฌานนี้เป็นผู้มีอุเบกขา
 มีสติ อยู่เป็นสุข ชอบบรรลุจตุตถฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุข ละทุกข์ และคัมภีสมนัส
 กอน ๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ นี้เรียกว่าสัมมาสมาธิ

ภาคผนวกที่ 6

มงคล 38 ประการ

การไม่คบคนพาล 1 การคบบัณฑิต 1 การบูชาบุคคลที่ควรบูชา 1 นี้เป็นอุคมมงคล

การอยู่ในประเทศอันสมควร 1 ความเป็นผู้มีบุญอันทำไว้แล้วในกาลก่อน 1 การตั้งตนไว้ชอบ 1 นี้เป็นอุคมมงคล

พาหุสัจจะ 1 ศิลปะ 1 วินัยที่ศึกษาคิแล้ว 1 วาจาสุภาพ 1 นี้เป็นอุคมมงคล

การบำรุงมารดาบิดา 1 การสงเคราะห์บุตรภรรยา 1 การงานไม่อาภูล 1 นี้เป็นอุคมมงคล

ทาน 1 การประพฤติธรรม 1 การสงเคราะห์ญาติ 1 กรรมอันไม่มีโทษ 1 นี้เป็นอุคมมงคล

การงดเว้นจากบาป 1 ความสรวมจากการค้ำน้ำเมา 1 ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย 1 นี้เป็นอุคมมงคล

ความเคารพ 1 ความประพฤติดมทน 1 ความสันโดษ 1 ความกตัญญู 1 การพึงธรรมโดยกาล 1 นี้เป็นอุคมมงคล

ความอดทน 1 ความเป็นผู้ว่างาย 1 การได้เห็นสมณะทั้งหลาย 1 การสนทนาธรรมโดยกาล 1 นี้เป็นอุคมมงคล

ความเพียร 1 พรหมจรรย์ 1 การเห็นอริยสัจ 1 การกระทำนิพพานให้แจ้ง 1 นี้เป็นอุคมมงคล

จิตของผู้ใคอันโลกธรรมทั้งหลายถูกตองแล้ว ยอมไม่ทวนไหว ไม่เศร้าโศก ปราศจากธุลี เป็นจิตเกษม นี้เป็นอุคมมงคล

ภาคผนวกที่ 7

ทาน

ทาน 2

1. อามิสทาน ได้แก่ปฏิบัติบุคคลิกทาน หรือสังฆทาน คือ การให้วัตถุ ปัจจัย สิ่งของต่าง ๆ

2. ธรรมทาน ได้แก่ทานที่ชนะทานใด ๆ คือ การอบรมสั่งสอนธรรมะให้แก่ผู้อื่น

ทาน 2 (อีกอย่างหนึ่ง) ได้แก่

1. พาหิรททาน ทานภายนอก คือการให้วัตถุ ปัจจัย สิ่งของต่าง ๆ

2. อัมมัตติกทาน ทานภายใน คือการให้บุุทธิคาหรือการบริจาคโลหิตเป็นการช่วยชีวิตผู้อื่น

ทาน 2 (อีกอย่างหนึ่ง) ได้แก่

1. สาหัตติกทาน การทำทานด้วยตนเอง

2. อามัตติกทาน การทำทานโดยให้ผู้อื่นทำแทน

ทาน 2 (อีกอย่างหนึ่ง) ได้แก่

1. สัมปชานทาน การทำทานที่ประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจในผลของการกระทำนั้น

2. อสัมปชานทาน การทำทานที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกรรมและผลของกรรม

ทาน 2 (อีกอย่างหนึ่ง) ได้แก่

1. วัฏฏนิสสิททาน การทำทานด้วยการปรารถนาโลกสมบัติและภวาสสมบัติ เช่น ขอให้รวย ขอให้เป็นเทวดา ขอให้มียุบสวย

2. วิวัฏฏนิสสิตทาน การทำทานด้วยไม่ปรารถนาโภคสมบัติ หรือภวสมบัติ แต่ปรารถนาโพธิญาณ

ทาน 3 ไค้แก่

1. วัตถุทาน ไค้แก่ ธนบริจาค ปุตตบริจาค ภริยาบริจาค องคบริจาค
ชีวิตบริจาค

2. อภัยทาน ไค้แก่ การช่วยชีวิตคนและสัตว์ให้พ้นอันตราย

3. ธรรมทาน ไค้แก่ การอบรมสั่งสอนธรรมะให้แกผู้อื่น

ทาน 3 (อีกอย่างหนึ่ง) ไค้แก่

1. หีนทาน (ทาสทาน) คือวัตถุทานที่ให้เร็วกว่าที่ตนไข้อยู่ หรือบริจากระหว่าง
ข้อเสียดังให้คนสรรเสริญ

2. มัชฌิมทาน (สหายทาน) คือ วัตถุทานที่ให้เสมอกับที่ตนไข้อยู่ หรือบริจากระหว่าง
เพื่อหวังมนุษยสมบัติ สวรรคสมบัติ

3. ปณีตทาน (สามีทาน) คือวัตถุทานที่ให้ดีกว่าที่ตนไข้อยู่หรือบริจากระหว่าง
นิพพานสมบัติ

ทาน 3 (อีกอย่างหนึ่ง) ไค้แก่

1. ทานนั้นเพื่ออนุเคราะห์ เช่นให้แก่ บุตร ภริยา คนพิการ

2. ทานนั้นเพื่อสงเคราะห์ เช่นให้แก่ เพื่อน ญาติ

3. ทานนั้นเพื่อบูชาคุณ เช่นให้แก่ บิดามารดา ครูอาจารย์

ทาน 3 (อีกอย่างหนึ่ง) ไค้แก่

1. โลกาธิปไตยทาน การทำทานที่ปรารถนาคส่วนมากเป็นใหญ่ คือกลัวเขาจะ
ตีเตียนจึงทำทาน

2. อุตสาหิปไตยทาน การทำทานที่ปรารภตนเองเป็นใหญ่ คือเราเป็นคนมีทรัพย์ เราก้ควรให้ทาน

3. ชัมมาธิปไตยทาน การทำทานที่ปรารภกรรมเป็นใหญ่ จัดเป็นทานบารมี

ทาน 3 ที่มีจิตสรรเสริญได้แก่

1. การให้ทานด้วยศรัทธา
2. การให้ทานด้วยหิริ
3. การให้ทานอันหาโทษมิได้

ทาน 4 ได้แก่

1. เจตนาทาน ได้แก่ เจตนาเจตสิกที่ประกอบกับมหากุศล ซึ่งเป็นเหตุแห่งการให้ทาน
2. วัตถุทาน ได้แก่ ปัจจัย 4 ที่เป็นเพยยกรรม
3. อโลภทาน ได้แก่ อโลภเจตสิกที่ประกอบกับเจตนาเจตสิก ซึ่งเป็นเหตุแห่งการให้ทาน
4. วิรตีทาน ได้แก่ วิรตีเจตสิก 3 หึงคเวณจากทุจจริต จัดเป็นอภัยทานทั้งภายในและภายนอก

ทาน 5 ได้แก่

1. สัทธาทาน การให้ทานด้วยศรัทธา
2. สักกัจจทาน การให้ทานโดยเคารพ
3. กาลทาน การให้ทานเหมาะสมกับกาล
4. อนุคคหิตทาน การให้ทานโดยการสละอย่างแท้จริง
5. อนุปัตัจจทาน การให้ทานโดยไม่มีการกระทบกระทั่งทั้งตนเองและผู้อื่น

ทาน 8 ไคแก

1. บางคนหวังไคจึงให้ทาน
2. บางคนให้ทานเพราะกลัว
3. บางคนให้ทานเพราะนึกว่าเขาได้ให้แก่เราแล้ว
4. บางคนให้ทานเพราะนึกว่าเขาจักให้ตอบแทน
5. บางคนให้ทานเพราะนึกว่าทานเป็นการดี
6. บางคนให้ทานเพราะนึกว่าเราหุงหากินได้ ชนเหล่านั้นหุงหากินไม่ได้
7. บางคนให้ทานเพราะนึกว่า กิตติศัพท์อันงามยอมพุ่งไป
8. บางคนให้ทานเพื่อประดับปรุงแต่งจิต

ทานวัตถุ 8 ไคแก

1. บางคนให้ทานเพราะชอบพอกัน
2. บางคนให้ทานเพราะโกรธ
3. บางคนให้ทานเพราะหลง
4. บางคนให้ทานเพราะกลัว
5. บางคนให้ทานเพราะ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เคยให้มา ไม่ควรให้เสีย

ตระกูล

6. บางคนให้ทานเพราะนึกว่า เมื่อตายแล้วจักเข้าถึงโลกสวรรค์
7. บางคนให้ทานเพราะนึกว่า จิตใจเลื่อมใส ความดีใจยอมเกิดตามลำดับ
8. บางคนให้ทานเพื่อประดับปรุงแต่งจิต

ประวัติการศึกษา

ชื่อ

นายปรีชา ช่างขวัญยืน

วุฒิ

สำเร็จการศึกษาได้ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ
สอง เมื่อปีการศึกษา 2510 ได้ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาภาษาไทย ปีการศึกษา 2515

ประวัติการทำงาน

ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ในแผนกวิชา
ปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

